

Andrzej Michalik, *Duszpasterz wczoraj, dziś i jutro*, cz. I-III, Tarnów, BIBLOS 1997. (Academica, tt. 34, 35, 36).

Nakładem Wydawnictwa Diecezji Tarnowskiej Biblos ukazała się trzypięciotomowa praca ks. A. Michalika z zakresu teologii pastoralnej pod tytułem: *Duszpasterz wczoraj, dziś i jutro*. Już sam fakt pojawienia się tak obszernej pracy, która skierowana jest głównie do studentów teologii, rodzi pytanie, czy nie jest przesadą pisać tak dużo na temat tej – jak uważa niestety również wielu teologów – mniej ważnej od innych dyscypliny teologicznej. Autor prezentuje w tym względzie nieco inne stanowisko i przez swoją trylogię zdaje się słusznie sprzeciwiać obiegowemu traktowaniu teologii pastoralnej po macoszemu, jako mniej ważnej dyscypliny. Z tej też chyba racji Autor przedstawia czytelnikom swoiste kompendium wiedzy z zakresu teologii pastoralnej. Takie poważne spojrzenie na teologię pastoralną i na sztukę duszpasterstwa, to współczesne echo znanych słów św. Grzegorza: mówiącego już przed laty, że pasterzowanie dusz jest „szukaniem sztuki”

Taka koncepcja poważnego traktowania teologii pastoralnej ma na polskiej scenie teologicznej swojego prekursora w osobie ks. J. Krukowskiego, autora cenionego ongiś podręcznika teologii pastoralnej. We wstępie do swojego dzieła: *Teologia pasterska katolicka* pisał on przed ponad stu laty – w 1887 roku: „Niepodobna w jednotomowym kompedyum wszystkie życzenia tak zadowolić, iżby uwzględnione były rozporządzenia i zwyczaje wszystkich polskich diecezji, lub iżby Pastoralna zastąpiła księdzu wszystkie inne książki teologiczne”¹

Pierwsza część omawianej pastoralno-teologicznej trylogii ks. A. Michalika przedstawia duszpasterstwo z historycznej perspektywy. Część ta została zatytułowana „Wielcy duszpasterze” i przedstawia postacie znanych z historii Kościoła duszpasterzy, którzy swoim życiem i swoją działalnością przez wieki kształtowali oblicze dzisiejszej teologii pastoralnej. Jako ponadczasowy wzór dla wszystkich duszpasterzy Kościoła jest przedstawiony sam Jezus Chrystus – niedościgniony ideał posługi pasterskiej. W dalszej części Autor przedstawia postacie wielkich, znanych z kart Pisma świętego pasterzy, jak Mojżesz czy św. Paweł. W swoim historycznym szkicu duszpasterstwa Autor poświęca dużo uwagi znanym z historii Kościoła postaciom, których życie i służba ubogacają do dzisiaj dziedzictwo całego Kościoła. Wśród nich wspomnieć trzeba takie postacie, jak św. Bazyli Wielki, św. Karol Boromeusz, św. Jan Maria Vianney czy św. Maksymilian Maria Kolbe. Jako ostatni w serii tych znamienitych duszpasterzy jest przedstawiony Papież Jan Paweł II – Apostoł XX wieku.

Postacie wielkich pasterzy Kościoła posłużyły Autorowi do omówienia różnych postaw duszpasterskich, które do dzisiaj nie straciły nic ze swej aktualności i mogą również we współczesnym świecie wskazywać kierunek na drogach i bezdrożach współczesnej teologii pastoralnej.

Część druga omawianej pozycji to próba opracowania wybranych zagadnień duszpasterskich współczesnego Kościoła. Autor przedstawia w tej części pastoralny wymiar życia Kościoła oraz posługę życiu wiary we wspólnocie parafialnej. *Duszpasterz wczoraj, dziś i jutro* – drugi tom tej pracy – zawiera także propozycje ćwiczeń dotyczących podstawowych tematów duszpasterskich, adresowanych głównie

¹ J. Krukowski, *Teologia pasterska katolicka dla użytku seminariów duchownych i pasterzów dusz*, Kraków: G. Gebethner i Sp. 1887, s. V.

do studentów teologii – przyszłych duszpasterzy. Problematyka tych ćwiczeń koncentruje się na takich zagadnieniach pracy duszpasterskiej jak: szacunek dla człowieka, rozmowa duszpasterska, relacje między duchownymi a laikatem, relacje między nowymi formami pracy duszpasterskiej a duszpasterzowaniem tradycyjnym. W tej części pracy Autor proponuje też rozważania na temat osoby i miejsca duszpasterza oraz ludzi wierzących we współczesnym świecie, a także na temat wielce ważnego dla przyszłości Kościoła duszpasterstwa w rodzinie i poprzez rodzinę.

Część pierwsza i druga jest ubogacona licznymi (77) wypisami z różnych dzieł sławnych duszpasterzy. Taka właśnie redakcja książki *Duszpasterz wczoraj, dziś i jutro* sprawia wrażenie jakby ponadczasowej dyskusji, obejmującej wszystkie epoki działalności Kościoła, w której bierze udział wielu wybitnych duszpasterzy. W tym dyskursie głos zabierają między innymi takie autorytety jak św. Grzegorz Wielki, św. Bazyli Wielki, św. Polikarp, św. Augustyn, a ze współczesnych R. Catalamessa, ks. F. Grudniok i tacy mężowie Kościoła jak kard. C.M. Martini, kard. J. Ratzinger czy papież Paweł VI a przede wszystkim Jan Paweł II. Wypisy te niewątpliwie podnoszą wartość omawianego dzieła i sprawiają, że czytelnik może konfrontować poznawane treści z doświadczeniem cenionych pastoralnych autorytetów.

Część ostatnia – zatytułowana „Pierwsze kroki duszpasterza” jest swoistym pastoralno-teologicznym przewodnikiem dedykowanym szczególnie młodemu duszpasterzom, stawiającym pierwsze kroki na drodze posługi duszpasterskiej. Ta część omawianej trylogii pastoralno-teologicznej jest próbą wyjścia naprzeciw oczekiwaniom duszpasterzy, którzy poszukują wciąż nowych form i środków, by ożywić swą posługę duszpasterską. W tomie tym 28 doświadczonych duszpasterzy dzieli się swoimi bogatymi wrażeniami z różnych dziedzin pracy duszpasterskiej. Można się tutaj zapoznać z arkanami pracy kapelana więzienia i szpitala, duszpasterza ludzi pracy, rolników, Liturgicznej Służby Ołtarza, Akcji Katolickiej i KSM. Dowiadujemy się też o specyfice pracy duszpasterskiej w poradni specjalistycznej, w kancelarii parafialnej czy o kanoniczno-prawnych aspektach posługi duszpasterskiej.

Sam tytuł tej pastoralno-teologicznej trylogii *Duszpasterz wczoraj, dziś i jutro* skłania do postawienia pytania o istnienie wiecznie trwałej teologii pastoralnej, pytania, czy istnieje tzw. *teologia pastoralis perennis*. Teologia taka byłaby z pewnością wspaniałym panaceum na wszelkie niedomagania kościelnego duszpasterstwa, ale groziłaby w konsekwencji niebezpieczeństwem popadnięcia w zgubną dla Kościoła rutynę duszpasterską. Dobór treści i kompozycja całej pracy ks. Michalika sugeruje, że Autor zdaje się opowiadać w tej kwestii za starą łacińską zasadą: *non nova, sed nove* – nie nowe rzeczy, lecz te same, ale przedstawione w nowy sposób.

Ta łacińska zasada przełożona na praktyczny pastoralno-teologiczny język oznacza, że zadaniem teologii pastoralnej jest głoszenie dziś i nawet jutro tego samego Orędzia Chrystusowego, co wczoraj, bo Chrystus jest „wczoraj i dziś, ten sam także na wieki” (Hbr 13,8). Ta niezmiennność Orędzia Chrystusowego gwarantuje jednostajność zasad duszpasterzowania. Mimo tej niezmienności głoszonego Orędzia Kościół musi się jednak starać ustawicznie odczytywać znaki czasu i dostosowywać do nich środki i metody posługi duszpasterskiej. To samo orędzie powinno zatem być głoszone uwspółcześnionym językiem i przy zastosowaniu nowoczesnych środków i metod duszpasterskich. Chodzi tutaj nie tyle o nową treść, ile o nowe formy przepowiadania. W przeciwnym wypadku, głosząc Ewangelię niezrozumiałym

językiem i przy zastosowaniu przestarzałych metod, duszpasterz stawia się jakby w roli sprzedawcy oferującego kupującym... jedynie przestarzałe liczydła w sklepie z komputerami najnowszej generacji.

Już w samym tytule omawianej pracy ks. A. Michalika *Duszpasterz wczoraj, dziś i jutro* jest zawarta sugestia, że spotkamy się tutaj z pewną próbą wytyczenia dla teologii pastoralnej drogi ku przyszłości. Ten zapowiadany w tytule „duszpasterz jutra” dochodzi do głosu poprzez przedstawienie współczesnych form duszpasterstwa. Ten futurologiczny wątek zasługuje na poważne potraktowanie, ponieważ kryje w sobie niezwykle ważne odpowiedzi na pastoralne problemy i pytania, które niosą ze sobą społeczno-polityczne przemiany zachodzące obecnie w naszym kraju. Te właśnie przemiany domagają się od Kościoła, a w konsekwencji również od teologii pastoralnej pewnych zmian i nowego postawienia akcentów w duszpasterstwie. A granice pastoralno-teologicznej futurologii nie mogą być wyznaczone tylko przez dzień wczorajszy i dzisiejszy, ale muszą też uwzględniać wyzwania kościelnego jutra.

Duszpasterz wczoraj, dziś i jutro to zatem praca godna polecenia nie tylko przygotowującym się do kapłaństwa studentom teologii – przyszłym adeptom sztuki duszpasterskiej, ale również doświadczonym duszpasterzom, którzy dostrzegają u siebie pierwsze objawy choroby zwanej „rutyną duszpasterską”. Ta pastoralno-teologiczna trylogia zdaje się przypominać wszystkim, również tym doświadczonym duszpasterzom, słowa które są przypisywane Tertulianowi, że przyzwyczajenie nie jest żadnym z imion Chrystusa.

Ks. Robert Biel

